תלמוד ירושלמי
(מנוקד ומפוסק על ידי דן בארי)

סדר מועד

מַסֶּכֶת תַּעֲנִית פֶּרֶק א [0703]

[תַּעֲנִיּוֹת א,א]
הֲלָכָה א
[משנה]

מֵאֵימָתַי מַזְכִּירִין גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים?
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:
מִיּוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁלֶּחָג.
וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בְּרָכָה בָּחָג,
לָמָּה הוּא מַזְכִּיר?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא
מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם,
בְּעוֹנָתוֹ.
אָמַר לוֹ:
אִם כֵּן, לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר!

[תלמוד]

טַעְמֵיהּ דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
עַל יְדֵי שֶׁאַרְבַּעַת מִינִין הַלָּלוּ גְּדֵלִים עַל הַמַּיִם,
לְפִיכָךְ הֵן בָּאִין פְּרַקְלִיטִין לַמַּיִם. <מלמדים זכות>
דָּבָר אַחֵר:
בְּשָׁעָה שֶׁהָעָבָד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ,
הוּא תוֹבֵעַ פְּרָסוֹ מִמֶּנּוּ.
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וַהֲלֹא מִשָּׁעָה שֶׁהָעָבָד מְשַׁמֵּשׁ אֶת רַבּוֹ כָּל צָרְכּוֹ,
וְרוּחַ רַבּוֹ נוֹחָה הֵימֶנּוּ,
הוּא תוֹבֵעַ פַּרְנָסָתוֹ מִמֶּנּוּ?
דָּבָר אַחֵר:
אֵין הָעָבָד תּוֹבֵעַ פְּרָסוֹ, אֶלָּא סָמוּךְ לִפְרָסוֹ.
תְּנֵי:
רַבִּי לְיֵעֶזֶר אוֹמֵר:
מִשָּׁעַת נְטִילַת לוּלָב.
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:

מִשְּׁעַת הַנִּיחוֹ.
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּהַהוּא תַּנָּיָא בָּרָיְיא,
הִיא דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי לִיעֶזֶר קַדְמָיְתָא,
הִיא דַּעְתֵּיהּ אַחֲרָיְתָא.
מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
מִיּוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן,
וְהָכָא הוּא אָמַר:
מִשְּׁעַת הַנִּיחוֹ.
אָמַר רַבִּי מָנָא:
שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לַלּוּלָב.
וְיַזְכִּיר מִבָּעֶרֶב!
לֵית כָּל עַמָּא תַּמָּן.
וְיַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית!
אַף הוּא סָבוּר שֶׁמָּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב,
וְהוּא הָוֵי מַדְכַּר.
מִכְּיָון דְּהוּא חָמֵי לוֹן
דְּלָא מַדְכְּרִין בְּקַדְמָיְתָא וּמַדְכְּרִין בְּאַחֲרָיְתָא,
אַף הוּא יוֹדֵעַ שֶׁלֹּא הִזְכִּירוּ מִבָּעֶרֶב.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי רַבִּי חִיָּה בַּר מַרְיָא:
הָכֵן הֲוָה רַבִּי יוֹנָה אָבוּךְ הָוֵי בַּהּ.
רַבִּי חַגַּי בְּשֵׁם רַבִּי פִּדָת:
אָסוּר לַיָּחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
מָה, בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי?
אָמַר רַבִּי מָנָא קֳמֵי רַבִּי חַגַּי:
מָה, וּפְלִיג?
אָמַר לֵיהּ:
לָא.
הָדָא דְאַתְּ אָמַר ״בִּשְׁלִיחַ צִבּוּר הַדָּבָר תָּלוּי?״
יָחִיד אִם רָצָה לְהַזְכִּיר, מַזְכִּיר,
בַּטַּל;
הָדָא דְאַתְּ אָמַר,
״אָסוּר לַיָּחִיד לְהַזְכִּיר עַד שֶׁיַּזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר״,
בַּגֶּשֶׁם.
קָמוּן לְצִלּוֹתָא, כְּמִי שֶׁהִזְכִּיר שְׁלִיחַ צִבּוּר.
רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
כַּשֵּׁם שֶׁשְּׁלִיחַ צִבּוּר חַיָּב,
כָּךְ כָּל יָחִיד וְיָחִיד חַיָּב.

כַּשֵּׁם שֶׁתְּחִיַּת הַמֵּתִים, חַיִּים לְעוֹלָם,
כָּךְ יְרִידַת גְּשָׁמִים, חַיִּים לְעוֹלָם.
רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא שְׁמַע לַהּ מִן הָדָא:
(הוֹשֵׁעַ ו,ב-ג) ״יְחַיֵּנוּ מִיּוֹמָיִם,
בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי יְקִמֵנוּ וְנִחְיֶה לְפָנָיו.
וְנֵדְעָה נִרְדְּפָה לָדַעַת אֶת יי כְּשַׁחַר נָכוֹן מוֹצָאוֹ״.

כְּתִיב:
(מלכים א יז,א) ״וַיֹּאמֶר אֵלִיָּהוּ הַתִּשְׁבִּי מִתֹּשָׁבֵי גִלְעָד אֶל אַחְאָב:
חַי יי אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר עָמַדְתִּי לְפָנָיו,
אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר,
כִּי אִם לְפִי דְּבָרִי.״
רַבִּי בְּרֶכְיָה אָמַר:
רַבִּי יוֹסֵה וְרַבָּנִין,
חַד אָמַר:
בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ.
וְחָרָנָה אָמַר:
עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ, וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ.
מַן דְּאָמַר
״עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ וְעַל הַטַּל לֹא נִשְׁמַע לוֹ״,
מִן הָדֵין קְרָיָא:
(מלכים א יח,א) ״לֵךְ הֵרָאֵה אֶל אַחְאָב,
וְאֶתְּנָה מָטָר עַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.״
מַן דְּאָמַר
״בֵּין עַל הַטַּל בֵּין עַל הַמָּטָר נִשְׁמַע לוֹ״,
אֵיכָן הֲתַר נִדְרוֹ שֶׁלְּטַל?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אֶדְרְעִיָּה:
סָבְרִין מֵימַר,
נֵדֶר שֶׁהֲתַר מִכְּלָלוֹ, הֲתַר כֻּלּוֹ.
אִית דְּבָעֵי מֵימַר, בִּבְנָהּ שֶׁל צָרְפִית:
(מלכים א יז,כ) ״וַיִּקְרָא אֶל יי וַיֹּאמַר:
יי אֱלֹהָי, הֲגַם עַל הָאַלְמָנָה
אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּהּ,
הֲרֵעוֹתָ לְהָמִית אֶת בְּנָהּ?״

אָמַר רַבִּי יוּדָה בֶּן פַּזִּי:
לְאָחָד שֶׁגָּנַב נַרְתִּיקוֹ שֶׁלְּרוֹפֵא,
עִם כְּשֶׁהוּא יוֹצֵא נִפְצַע בְּנוֹ.
חָזַר אֲצָלוֹ וְאָמַר לוֹ:
אֲדוֹנִי הָרוֹפֵא, רַפֵּא אֶת בְּנִי!
אָמַר לוֹ:
לֵךְ וְהַחֲזֵר אֶת הַנַּרְתִּק,
שֶׁכָּל מִינֵי רְפוּאוֹת נְתוּנִין בּוֹ,
וַאֲנִי מְרַפֵּא אֶת בִּנְךָ!
כָּךְ אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְאֵלְיָהוּ:
לֵךְ וַהֲתֵר נִדְרוֹ שֶׁלְּטַל,
שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בַּטְּלָלִים,
וַאֲנִי מְחַיֶּה בְּנָהּ שֶׁל צָרְפִית.

וּמִנַּיִן שֶׁאֵין הַמֵּתִים חַיִּים אֶלָּא בַּטְּלָלִים?
שֶׁנֶּאֱמַר:
(ישעיה כו,יט) ״יִחְיוּ מֵתֶיךָ, נְבֵלָתִי יְקוּמוּן.

הָקִיצוּ וְרַנְּנוּ שׁוֹכְנֵי עָפָר!
כִּי טַל אוֹרוֹת טַלֶּךָ, וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל.״
מָהוּ ״וָאָרֶץ רְפָאִים תַּפִּיל״?
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם אֶדְרְעִיָּה:
וְאַרְעָא תפקידה תְּפַלֵּט.
רַבִּי יַעֲקֹב הִכְפַּר חָנָן בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
בְּשָׁעָה שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם זְקָנָם אֶת רְצוֹנִי,
נִשְׁבַּעְתִּי לוֹ שֶׁאֵינִי מֵזִיז טַל מִבָּנָיו לְעוֹלָם.
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים קי,ד) ״נִשְׁבַּע יי וְלֹא יִנָּחֵם אַתָּה כֹהֵן לְעוֹלָם.״
וּכְתִיב תַּמָּן:
(תְּהִלִּים קי,ג) ״לְךָ טַל יַלְדֻתֶיךָ.״
אָמַר רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי:
בִּדְיָתִיקִי נְתַתִּיו לַאֲבִיהֶם מַתָּנָה. <בצוואה>
(בְּרֵאשִׁית כז,כח) ״וְיִתֶּן לְךָ הָאֱלֹהִים
מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ, וְרֹב דָּגָן וְתִירֹשׁ.״
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן: [704]
בְּשָׁעָה שֶׁיִּשְׂרָאֵל בָּאִין לִידֵי עֲבֵרוֹת וּמַעֲשִׂים רָעִים,
הַגְּשָׁמִים נֶעֱצָרִין.
וְהֵן מְבִיאִין לָהֶן זָקֵן אֶחָד,
כְּגוֹן רַבִּי יוֹסֵה הַגְּלִילִי,
וְהוּא מַפְגִּיעַ בַּעֲדָם,
וּמַיָּד הַגְּשָׁמִים יוֹרְדִין.
אֲבָל הַטַּל אֵינוֹ יוֹרֵד בְּשִׁבְיל בְּרִיָּה. <בריאה, אדם>
מָה טַעְמָא?
(מִיכָה ה,ו) ״כְּטַל מֵאֵת יי, כִּרְבִיבִים עֲלֵי עֵשֶׂב,
אֲשֶׁר לֹא יְקַוֶּה לְאִישׁ, וְלֹא יְיַחֵל לִבְנֵי אָדָם.״

רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַבִּי חֲנִינָה:
הָיָה עוֹמֵד בַּגֶּשֶׁם, וְהִזְכִּיר שֶׁלַּטַּל,
אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
בַּטַּל, וְהִזְכִּיר שֶׁלַּגֶּשֶׁם,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
וְהָא תְנֵי:
״בַּטַּל וּבְרוּחוֹת, לֹא חִיְּבוּ חֲכָמִים לְהַזְכִּיר,
אִם רָצָה לְהַזְכִּיר, מַזְכִּיר״!
לָא דָּמֵי הָהוּא דִּמְקַל לָהוּא דִּלָּא מְצַלֵּי וְלָא מְקַל.
בַּגֶּשֶׁם וְהִזְכִּיר שֶׁלַּטַּל,
אֵין מַחְזִירִין אוֹתוֹ.
וְהָא תְנֵי:
״אִם לֹא שָׁאַל בִּבְרִכַּת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ״!
בָּהוּא דִּלָּא אַדְכַּר לָא טַל וְלָא מָטָר.
רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
לֹא שָׁאַל בִּבְרִכַּת הַשָּׁנִים,

אוֹמְרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.
וְדִכְוָתַהּ,
אִם לֹא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
אוֹמְרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.
מָה אִם שְׁאֵלָה, שֶׁהִיא מִדַּחַק,
אוֹמְרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״,
אַזְכָּרָה שֶׁהוּא מֵרֶוַח, לֹא כָּל שֶׁכֵּן?
וְהָא תְּנֵי:
״לֹא שָׁאַל בִּברְכַת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
מַחְזִירִין אוֹתוֹ״!
אָמַר רַבִּי אֶבְדִּימִי אַחוּי דְּרַבִּי יוֹסֵה:
בְּשֶׁלֹּא אָמָרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

אֵיכָן הוּא חוֹזֵר?
יֵיבַהּ כַּיי <יהא בה כההיא>
דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ,
אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו, חוֹזֵר לְכַתְּחִלָּה,
וְאִם לָאו, חוֹזֵר לַעֲבוֹדָה.
וָכָא, אִם עָקַר אֶת רַגְלָיו, חוֹזֵר לְכַתְּחִלָּה,
וְאִם לָאו, חוֹזֵר לְ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.

בְּנֵי נָוֵה צַרְכוּן לְמִעְבַּד תַּעֲנִית בָּתַר פִּסְחָא.
אֲתוֹן וְשַׁאֲלוּן לְרַבִּי.
אָמַר לוֹן רַבִּי:
לְכוּ וַעֲשׂוּ,
וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּשַׁנּוּ מַטְבֵּעָהּ שֶׁלִּתְפִלָּה.
הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
רַבִּי יִרְמְיָה סְבַר מֵימַר:
אוֹמְרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״.
אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵה:
לֹא אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
״לֹא שָׁאַל בִּברְכַת הַשָּׁנִים,
אוֹ שֶׁלֹּא הִזְכִּיר גְּבוּרוֹת גְּשָׁמִים בִּתְחִיַּת הַמֵּתִים,
אוֹמְרָהּ בְּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״,
וְאָמַר לוֹן רַבִּי:
לְכוּ וַעֲשׂוּ,
וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּשַׁנּוּ מַטְבֵּעָהּ שֶׁלִּתְפִלָּה״!
עַל דַּעְתֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹסֵה, הֵיכָן הוּא אוֹמְרָהּ?
בַּשִּׁשׁ שֶׁהוּא מוֹסִיף.
עַד כַּדּוֹן צְבוּר, שֶׁיֵּשׁ לוֹ שֵׁשׁ;
יָחִיד, שֶׁאֵין לוֹ שֵׁשׁ?
אָמַר רַבִּי חִינְנָא:
לֹא כֵן אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב חוּנָה,

״יָחִיד תּוֹבֵעַ צְרָכָיו בִּ״שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה״?
וְאֵלּוּ, צְרָכָיו הֵם.

תָּנֵי:
נִתְפַּלֵּל וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ מַה הִזְכִּיר,
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
כָּל שְׁלוֹשִׁים יוֹם,
חֲזָקָה מַה שֶּׁהוּא לָמוּד הִזְכִּיר,
מִכָּן וְהֵילָךְ, מַה שֶּׁצּוֹרֶךְ הִזְכִּיר.

רַבִּי בָּא בְּשֵׁם רַב חוּנָה:
שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים שֶׁלַּגָּלֻיּוֹת,
מַזְכִּיר בַּשַּׁחֲרִית וְאֵינוֹ מַזְכִּיר בַּמּוּסָף. <נוסח מסופק. נראה: מזכיר במוסף ואינו מזכיר בשחרית>
מִנְחָה בַּשַּׁחֲרִית וְעַרְבִית בַּמּוּסָף. <נוסח מסופק. נראה: ערבית כשחרית ומנחה כמוסף>

חֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר:
בַּגּוֹלָה לֹא נָהֲגוּ כֵּן,
אֶלָּא עַד שִׁשִּׁים יוֹם בַּתְּקוּפָה.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
הֲלָכָה כַּחֲנַנְיָה בֶּן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ.
וּתְנֵי כֵּן:
בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל,
אֲבָל בְּחוּצָה לָאָרֶץ,
הַכֹּל לְפִי הַזְּמַן, הַכֹּל לְפִי הַמְּאֹרָע.
הָדָא דַתְּ אָמַר, בַּגֶּשֶׁם,
אֲבָל בַּטַּל,
אִם רָצָה לְהַזְכִּיר כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה, מַזְכִּיר.

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
הוֹאִיל וְאֵין הַגְּשָׁמִים סִימָן בִּרְכָה בְּחָג,
לָמָּה הוּא מַזְכִּיר?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
אַף הוּא אֵינוֹ אוֹמֵר אֶלָּא
״מַשִּׁיב הָרוּחַ וּמוֹרִיד הַגֶּשֶׁם״, בְּעוֹנָתוֹ.
בְּעוֹנָתָן הֵן חֲבִיבִין כִּתְחִיַּת הַמֵּתִים.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
וְתָמֵיהַ אֲנָה,
הֵיךְ רַבָּנִין מִדַּמַּיי יְרִידַת גְּשָׁמִים לִתְחִיַּת הַמֵּתִים,
וְלָא דָמְיָא.
בְּעֵי בַר נָשָׁא יְחוֹן מִתַּיָּא כָּל אִמַּת,
לָא בְּעֵי בַר נָשָׁא יֵחוֹת מִטְרָא כָּל אִמַּת.

אָמְרוּ לוֹ:
אִם כֵּן, לְעוֹלָם יְהֵא מַזְכִּיר!
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי לְיֵעֶזֶר,

מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ!
דְּאִתְפַּלְגוּן:
רַבִּי לְעֵזֶר אוֹמֵר:
אִם אֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה,
אֵין נִגְאָלִין לְעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר:
(יְשַׁעְיָה ל,טו) "בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן".
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְכִי אִם יַעַמְדוּ יִשְׂרָאֵל וְלֹא יַעֲשׂוּ תְּשׁוּבָה, [705]
אֵינָן נִגְאָלִין לְעוֹלָם?
אָמַר לוֹ רַבִּי אֱלִיעֶזֶר:
הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַעֲמִיד עֲלֵיהֶן מֶלֶךְ קָשֶׁה כְּהָמָן,
וּמְמַיֵּד הֶן עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה וְהֶן נִגְאָלִין.
מָה טַעְמָא?
(יִרְמְיָה ל,ז) "וְעֵת צָרָה הִיא לְיַעֲקֹב וּמִמֶּנָּה יִוָּשֵׁעַ".
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְהָא כְתִיב:
(יְשַׁעְיָה נב,ג) "חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם וְלֹא בְכֶסֶף תִּגָּאֲלוּ."
מָה עָבֵד לַהּ רַבִּי לְיֵעֶזֶר?
תְּשׁוּבָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(מִשְׁלֵי ז,כ) "צְרוֹר הַכֶּסֶף לָקַח בְּיָדוֹ לְיוֹם הַכֵּסֶא יָבֹא בֵיתוֹ."
אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
וְהָא כְתִיב:
(יְשַׁעְיָה ס,כב) "אֲנִי יי בְּעִתָּהּ אֲחִישֶׁנָּה."
מָה עָבֵד לַהּ רַבִּי לְיֵעֶזֶר?
תְּשׁוּבָה כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(דִּבְרֵי יְ,יב) "וְעַתָּה יִשְׂרָאֵל,
מָה יי אֱלֹהֶיךָ שֹׁאֵל מֵעִמָּךְ?
כִּי אִם לְיִרְאָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ,
לָלֶכֶת בְּכָל דְּרָכָיו וּלְאַהֲבָה אֹתוֹ,
וְלַעֲבֹד אֶת יי אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ וּבְכָל נַפְשֶׁךָ."
רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם זְכִיתֶם, "אֲחִישֶׁנָּה", וְאִם לָאו, "בְּעִתָּהּ".
כֵּיוָן שֶׁאָמַר לוֹ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ:
(דָּנִיֵּאל יב,ז) "וַיָּרֶם יְמִינוֹ וּשְׂמֹאלוֹ אֶל הַשָּׁמַיִם,
וַיִּשָּׁבַע בְּחֵי הָעוֹלָם,
כִּי לְמוֹעֵד מוֹעֲדִים וָחֵצִי,
וּכְכַלּוֹת נַפֵּץ יַד עַם קֹדֶשׁ, תִּכְלֶינָה כָל אֵלֶּה."
אִסְתַּלַּק רַבִּי לְיֵעֶזֶר. <נוצח>

מִתּוֹךְ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נִגְאֲלוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם:
מִתּוֹךְ צָרָה, מִתּוֹךְ צָוָחָה,
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת, מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה, מִתּוֹךְ הַקֵּץ.
הָדָא הִיא דִכְתִיב:
(שְׁמוֹת ב,כג) "וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם,
וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם,
וַיֵּאָנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבֹדָה, וַיִּזְעָקוּ",

מִתּוֹךְ צָרָה.
(שְׁמוֹת ב,כד) "וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם",
מִתּוֹךְ צְוָחָה.
"וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ",
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.
(שְׁמוֹת ב,כה) "וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל",
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
"וַיֵּדַע אֱלֹהִים",
מִתּוֹךְ הַקֵּץ.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(דְּבָרִים ד,ל) "בַּצַּר לְךָ",
מִתּוֹךְ צָרָה.
"וּמְצָאוּךָ כֹּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאַחֲרִית הַיָּמִים,
וְשַׁבְתָּ עַד יי אֱלֹהֶיךָ וְשָׁמַעְתָּ בְקֹלוֹ",
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
(דְּבָרִים ד,לא) "כִּי אֵל רַחוּם יי אֱלֹהֶיךָ",
מִתּוֹךְ רַחֲמִים.
"לֹא יַרְפְּךָ וְלֹא יַשְׁחִיתֶךָ,
וְלֹא יִשְׁכַּח אֶת בְּרִית אֲבֹתֶיךָ",
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר:
(תְּהִלִּים קו,מד) "וַיַּרְא בַּצַּר לָהֶם",
מִתּוֹךְ צָרָה.
"בְּשָׁמְעוֹ אֶת רִנָּתָם",
מִתּוֹךְ צְוָחָה.
(תְּהִלִּים קו,מה) "וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ",
מִתּוֹךְ זְכוּת אָבוֹת.
"וַיִּנָּחֵם כְּרֹב חֲסָדָו",
מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָה.
"וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים",
מִתּוֹךְ רַחֲמִים.

חַד בַּר נָשׁ הֲוָה חָטֵי בְּלִשָּׁנֵיהּ. <אומר לשון הרע>
אֲתָא לְגַבֵּי רַבִּי יוֹחָנָן,
וּשְׁלַחֵיהּ גַּבֵּי רַבִּי חֲנִינָה.
אָמַר לֵיהּ:
אֱוֵיל תְּהִי בָּךְ וּלְעִי בְאוֹרָיְתָא, <לך התחרט ועמול>
דִּכְתִיב:
(מִשְׁלֵי טו,ד) "מַרְפֵּא לָשׁוֹן עֵץ חַיִּים".

אָמַר רַבִּי חֲנִינָה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי אַבָּהוּ:
בְּסִפְרוֹ שֶׁלְּרַבִּי מֵאִיר מָצְאוּ כָתוּב:
(יְשַׁעְיָה כא,יא) "מַשָּׂא דּוּמָה", מַשָּׂא רוֹמָה,

״אֵלַי קְרֵא מִשֵּׂעִיר״,
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
אֵלַי קוֹרֵא מִפְּנֵי שָׂעִיר.
אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
אִלְּי, מֵאֵיכָן נִזְדַּוֵּג לִי? מִשֶּׂעִיר.
אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אִם יֹאמַר לְךָ אָדָם ״אֵיכָן הוּא אֱלֹהֶיךָ?״
אֱמֹר לוֹ בַּכְּרֶךְ הַגָּדוֹל שֶׁבָּאֱדוֹם.
מָה טַעְמָא?
״אֵלַי קְרֵא מִשֵּׂעִיר״.

תָּנֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַי:
בְּכָל מָקוֹם שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל,
גָּלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
גָּלוּ לְמִצְרַיִם, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(שְׁמוּאֵל א ב,כז) ״הֲנִגְלֹה נִגְלֵיתִי אֶל בֵּית אָבִיךָ,
בִּהְיוֹתָם בְּמִצְרַיִם לְבֵית פַּרְעֹה?״
גָּלוּ לְבָבֶל, וְגָלְתָה שְׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מג,יד) ״לְמַעַנְכֶם שִׁלַּחְתִּי בָבֶלָה״.
גָּלוּ לְמָדַי, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מט,לח) ״וְשָׂמְתִי כִסְאִי בְּעֵילָם״,
וְאֵין עֵילָם אֶלָּא מָדַי, כְּמָה דְּאַתְּ אָמַר:
(דָּנִיֵּאל ח,ב) ״וַאֲנִי בְּשׁוּשַׁן הַבִּירָה,
אֲשֶׁר בְּעֵילָם הַמְּדִינָה״.
גָּלוּ לְיָוָן, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(זְכַרְיָה ט,יג) ״וְעוֹרַרְתִּי בָנַיִךְ צִיּוֹן עַל בָּנַיִךְ יָוָן
גָּלוּ לְרוֹמִי, וְגָלְתָה הַשְּׁכִינָה עִמָּהֶן.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה כא,יא) ״אֵלַי קֹרֵא מִשֵּׂעִיר״.

״שֹׁמֵר מַה מִּלַּיְלָה״.
אָמְרוּ יִשְׂרָאֵל לִישַׁעְיָה:
רַבֵּנוּ יְשַׁעְיָה, מַה יּוֹצֵא לָנוּ מִתּוֹךְ הַלַּיְלָה הַזֶּה?
אָמַר לָהֶן:
הַמְתִּינוּ לִי עַד שֶׁנִּשְׁאַל.
כֵּיוָן שֶׁשָּׁאַל, חָזַר אֶצְלָן.
אָמְרוּ לוֹ:
״שֹׁמֵר מַה מִּלֵּיל״,
מַה מִּלֵּיל שׁוֹמֵר הָעוֹלָמִים?
אָמַר לָהֶן:
(יְשַׁעְיָה כא,יב) ״אָמַר שֹׁמֵר:

אָתָה בֹּקֶר וְגַם לָיְלָה״.
אָמְרוּ לוֹ:
וְגַם לַיְלָה?
אָמַר לָהֶן:
לֹא כְשֶׁאַתֶּם סְבוּרִים,
אֶלָּא בֹּקֶר לַצַּדִּיקִין, וְלַיְלָה לָרְשָׁעִים,
בֹּקֶר לְיִשְׂרָאֵל, וְלַיְלָה לָגּוֹיִם.
אַמְרוּן לֵיהּ:
אִמַּת?
אֲמַר לוֹן:
אִמַּת דְּאַתּוּן בָּעַיְי הוּא בָּעֵי.
״אִם תִּבְעָיוּן בְּעָיוּ״.
אָמְרוּ לוֹ:
מִי מְעַכֵּב?
אָמַר לָהֶן:
תְּשׁוּבָה:
״שֵׁבוּ אֵתָיו!״

רַבִּי אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי תַּנְחוּם בֵּירַבִּי חִיָּה:
אִלּוּ יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין תְּשׁוּבָה יוֹם אֶחָד,
מִיַּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא. [706]
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים צה,ז) ״הַיּוֹם אִם בְּקֹלוֹ תִשְׁמָעוּ״.
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
אִלּוּ הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְשַׁמְּרִין שַׁבָּת אַחַת כְּתִקָּנָהּ,
מִיַּד הָיָה בֶּן דָּוִד בָּא.
מָה טַעְמָא?
(שְׁמוֹת טז,כה) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה:
אִכְלֻהוּ הַיּוֹם, כִּי שַׁבָּת הַיּוֹם לַיי״,
חַד יוֹם.
וְאוֹמֵר:
(יְשַׁעְיָה ל,טו) ״בְּשׁוּבָה וָנַחַת תִּוָּשֵׁעוּן״
בְּשׁוּבָה וְנַיַּח תִּתְפַּרְקוּן.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ב]
הֲלָכָה ב
[משנה]

אֵין שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים אֶלָּא סָמוּךְ לִגְשָׁמִים.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁלֶּחָג,
הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר,
וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.
בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁלַּפֶּסַח,
הָרִאשׁוֹן מַזְכִּיר,

וְהָאַחֲרוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר.
עַד אֵמָתַי שׁוֹאֲלִין?
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
עַד שֶׁיַּעֲבֹר הַפֶּסַח.
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן,
שֶׁנֶּאֱמַר: (יואל ב, כג)
״וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם מוֹרֶה (יורה) וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן״.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה,
שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה,
כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בַּטַּל,
מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יוּדָה!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
״הָעוֹבֵר לִפְנֵי הַתֵּבָה בְּיוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן שֶׁלֶּחָג
הָאַחֲרוֹן מַזְכִּיר וְהָרִאשׁוֹן אֵינוֹ מַזְכִּיר״,
וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
חֲדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וַחֲדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
וְלָא יָדְעִין הַיְדָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וְהַיְדָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
מִן מָה דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
״הֲלָכָה כְּרַבִּי יוּדָה,
שֶׁאָמַר מִשֵּׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.
וְאָמַר רַבִּי אַבּוּן בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה,
כְּדֵי שֶׁיֵּצְאוּ הַמּוֹעֲדוֹת בַּטַּל,
מִפְּנֵי שֶׁהַטַּל סִימָן יָפֶה לָעוֹלָם״,
הָא הָדָא אָמְרָה,
קַדְּמִיתָא בְּשֵׁם גַּרְמֵיהּ,
וְתִנְיָתָא בְּשֵׁם רַבִּי יוּדָה בֶּן בְּתֵירָה.

בְּעוֹן קָמוֹי:
אוֹ נֵימַר, כָּאן לְהַזְכִּיר, כָּאן לִשְׁאֵלָה?
אָמַר לוֹן:
הֲלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה לְרַבִּי חֲנַנְיָה אַחוּי דְּרַב הוֹשַׁעְיָה:
נְהִיר אַתְּ, <אתה זוכר>
כַּד חֲוֵינַן קָיְמִין קֳמֵי חַנּוּתֵיהּ דְּרַב הוֹשַׁעְיָה חֲבִיבָךְ, <דודך>

עֲבַר רַבִּי זְעֵירָה, וּשְׁאַלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר:
עוֹד אֲנָה הִיא צְרִיכָה לִי. <גם אני, היא מסופקת אצלי>
עֲבַר רַבִּי יַסָּא, וּשְׁאַלְנַן לֵיהּ, וַאֲמַר:
עוֹד אֲנָה הִיא צְרִיכָא לִי,
וּבְסוֹפָה אִתְמַצִּית לֵיהּ, וַאֲמַר: <ובסוף נפתרה לו>
לָא שְׁנִיָא,
הָלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא אֲתָא מִן צוֹר,
וַאֲמַר מִן שְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן:
הָלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
רַב אַחָא דְּרַשׁ בְּבֵית מִדְרָשָׁא,
רַבִּי יִרְמְיָה דְּרַשׁ בִּכְנִישְׁתָּא דְּבוּלֵי: <הורה בבית הכנסת של המועצה>
הָלָכָה, מָקוֹם שֶׁמַּזְכִּירִין, שׁוֹאֲלִין.
וְהָא תְּנַיְנַן:
"בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים"!
אָמַר רַבִּי תַּנְחוּם בַּר חִיָּה:
בְּשָׁעַת הַמִּקְדָּשׁ שָׁנוּ.

תְּנֵי:
אָמַר רַבִּי יוּדָה:
לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים, <גדלה ומניבה בתוך>
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ,
אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵי חֳדָשִׁים.
מָה טַעְמָא?
(יְחֶזְקֵאל מז,יב) "וְעַל הַנַּחַל יַעֲלֶה עַל שְׂפָתוֹ,
מִזֶּה וּמִזֶּה, כָּל עֵץ מַאֲכָל,
לֹא יִבּוֹל עָלֵהוּ וְלֹא יִתֹּם פִּרְיוֹ,
לְחָדָשָׁיו יְבַכֵּר."
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
לְפִי שֶׁבָּעוֹלָם הַזֶּה,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לִשְׁשָׁה חֳדָשִׁים,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לִשְׁנֵים עָשָׂר חֹדֶשׁ.
אֲבָל לֶעָתִיד לָבֹא,
הַתְּבוּאָה עוֹשָׂה לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם,
וְהָאִילָן עוֹשֶׂה לְחֹדֶשׁ אֶחָד.
שֶׁכֵּן מָצָאנוּ,
שֶׁעָשְׂתָה הַתְּבוּאָה בִּימֵי יוֹאֵל לַחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם,
וְקָרֵב הָעֹמֶר מִמֶּנָּה.
מָה טַעְמָא?
(יוֹאֵל ב,כג) "וּבְנֵי צִיּוֹן גִּילוּ וְשִׂמְחוּ בַּיי אֱלֹהֵיכֶם,
כִּי נָתַן לָכֶם אֶת הַמּוֹרֶה לִצְדָקָה,
וַיּוֹרֶד לָכֶם גֶּשֶׁם, מוֹרֶה וּמַלְקוֹשׁ בָּרִאשׁוֹן."
מָה מְקַיֵּם רַבִּי יוֹסֵה

טַעְמָא דְּרַבִּי יוּדָה "לָחֳדָשָׁיו יְבַכֵּר"?
בְּכָל חֹדֶשׁ וְחֹדֶשׁ יְהֵא מְבַכֵּר.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ג]
הֲלָכָה ג
[משנה]

בִּשְׁלֹשָׁה בְמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים.
רַבָּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
בִּשְׁבִעָה בוֹ, חֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם אַחַר הֶחָג,
כְּדֵי שֶׁיַּגִּיעַ הָאַחֲרוֹן שֶׁבִּישְׂרָאֵל לִנְהַר פְּרָת.

[תלמוד]

מַתְנִיתָא, דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּתַנֵּי: (תוספתא תעניות א,ג)
"אֵי זֶהוּ זְמַנָּהּ שֶׁלָּרְבִיעָה?
רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁלֹשָׁה,
וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבִעָה,
וְהָאֲפִילָה בִּשְׁבִעָה עָשָׂר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁבִעָה,
וְהַבֵּינוֹנִית בִּשְׁבִעָה,
וְהָאֲפִילָה בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה.
רַבִּי יוֹסֵה אוֹמֵר:
הַבְּכִירָה בִּשְׁבִעָה עָשָׂר,
וְהַבֵּינוֹנִית בְּעֶשְׂרִים וּשְׁלֹשָׁה,
וְהָאֲפִילָה בִּשְׁלֹשִׁים יוֹם.
שֶׁכֵּן מָצִינוּ שֶׁאֵין הַיְחִידִים מַתְחִילִין לְהִתְעַנּוֹת
אֶלָּא בְּרֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו."

אָמַר רַבִּי אֶבְדִּימִי אַחוּי דְּרַבִּי יוֹסֵה:
הַכֹּל מוֹדִים בִּשְׁבִעָה עָשָׂר,
שֶׁהִיא זְמַן כִּימָא לִשְׁקֹעַ,
שֶׁבּוֹ יָרַד מַבּוּל לָעוֹלָם.
מָה טַעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ז,יא) "בַּיּוֹם הַזֶּה נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה".
רַבִּי אַבָּא בַּר זְמִינָא,
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי הוֹשַׁעְיָה:
הֲלָכָה כְּמִי שֶׁהוּא אוֹמֵר
"בִּשְׁלֹשָׁה בְּמַרְחֶשְׁוָן שׁוֹאֲלִין אֶת הַגְּשָׁמִים".
וְלָמָּה לֹא אָמַר כְּרַבִּי מֵאִיר?
אֵית תַּנַּי תָּנֵי וּמְחַלֵּף.

כַּמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהְיֶה אָדָם צָרִיךְ לְבָרֵךְ?

רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
כַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁיְּדוֹחוּ פְּנֵי הַקָּרְמִיד. <הרעף>
רַבִּי יַנַּי בֵּירַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּשֵׁם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ:
כַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּבַסּוֹף כְּדֵי שֶׁתִּשָּׂרֶה הַמְּגוּפָה. <מכסה החבית> [707]
וְיֵשׁ מְגוּפָה נִשְׂרֶית? <מתרככת>
אֶלָּא רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא שְׂרוּיָה.
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה,
רַבִּי יוֹנָה, רַב יְהוּדָה בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל:
בַּתְּחִלָּה כְּדֵי רְבִיעָה,
וּלְבַסּוֹף אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא.
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי זְעוֹרָה:
לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה.
רַבִּי חִזְקִיָּה וְרַבִּי נַחוּם,
וְרַב אַדָּא בַּר אֶפּוֹמָה הֲווֹן יָתְבִין.
אֲמַר רַבִּי נַחוּם לְרַב אַדָּא בַּר אֶפּוֹמָה:
לָא מִסְתַּבְּרָה לַבְּרָכָה נֶאֱמְרָה?
אֲמַר לֵיהּ:
אִין.
אֲמַר רַבִּי חִזְקִיָּה לְרַב אַדָּא בַּר אֶפּוֹמָה:
לָא מִסְתַּבְּרָה לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה?
אֲמַר לֵיהּ:
אִין.
אֲמַר לֵיהּ:
וְלָמָּה אֲמַרְתְּ לֵיהּ אָכֵן?
אֲמַר לֵיהּ:
דְּהוּא נָהֵיג בְּשִׁיטַת רַבֵּיהּ.
אֲמַר רַבִּי מָנָא לְרַבִּי חִזְקִיָּה:
מַנּוּ רַבֵּיהּ?
אֲמַר לֵיהּ:
רַבִּי זְעוֹרָה.
אֲמַר לֵיהּ:
אַף אֲנַן אָמְרִין:
רַבִּי יוֹסֵה בְּשֵׁם רַבִּי זְעוֹרָה:
לְהֶפְסֵק תַּעֲנִית נֶאֱמְרָה!

רַב יְהוּדָה בַּר יְחֶזְקֵאל אָמַר:
הָכֵן הֲוָה יְחֶזְקֵאל אַבָּא מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים:
יִתְגַּדַּל יִתְקַדַּשׁ יִתְבָּרַךְ יִתְרוֹמַם שִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ
עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁאַתָּה מוֹרִיד לָנוּ
שֶׁאַתָּה מַמְנִיעַן זוֹ מִזּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
(איוב לו,כז) "כִּי יְגָרַע נִטְפֵי מָיִם יָזֹקּוּ מָטָר לְאֵדוֹ."
כְּמָה דְאַתְּ אָמַר:
(ויקרא כז,יח) "וְנִגְרַע מֵעֲרְכֶךָ".
אָמַר רַבִּי יוּדָן אֲבוּי דְּרַבִּי מַתַּנְיָה:

וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁהוּא מוֹרִידָן בְּמִדָּה, שֶׁנֶּאֱמַר:
(איוב כח,כה) "וּמַיִם תִּכֵּן בְּמִדָּה".
רַבִּי יוֹסֵה בַּר יַעֲקֹב סְלַק מִבַּקָּרָה לְרַבִּי יוּדָן מִגְדְּלָיָא.
עַד דְּהוּא תַמָּן, נְחַת מִטְרָא.
שְׁמַע קָלֵיהּ אָמַר:
אֶלֶף אַלָפִים אָנוּ חַיָּבִין לְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ מַלְכֵּנוּ,
עַל כָּל טִפָּה וְטִפָּה שֶׁאַתָּ מוֹרִיד לָנוּ,
שֶׁאַתָּ גּוֹמֵל טוֹבָה לַחַיָּבִים.
אָמַר לֵיהּ:
הָדָא, מְנָן לָךְ?
אָמַר לֵיהּ:
הָכֵן הֲוָה רַבִּי סִימוֹן מְבָרֵךְ עַל יְרִידַת גְּשָׁמִים.

וְכַמָּה גְּשָׁמִים יֵרְדוּ וְיִהֵא בָּהֶם כִּדֵי רְבִיעָה?
מָלֵא כְּלִי מַחְזִיק שָׁלֹשׁ טְפָחִים.
דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר.
רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
בַּתְּחִלָּה טֶפַח, וּבַשְּׁנִיָּה טְפָחַיִם,
וּבַשְּׁלִישִׁית שְׁלֹשָׁה טְפָחִים.

תְּנֵי:
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
אֵין לָךְ טֶפַח שֶׁהוּא יוֹרֵד מִלְּמַעְלָן,
שֶׁאֵין הָאָרֶץ מַעֲלָה טְפָחַיִם כְּנֶגְדּוֹ.
וּמַה טַּעַם?
(תְּהִלִּים מב,ח) "תְּהוֹם אֶל תְּהוֹם קוֹרֵא לְקוֹל צִנּוֹרֶיךָ."
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
הַמַּיִם הָעֶלְיוֹנִים זְכָרִים וְהַתַּחְתּוֹנִים נְקֵבוֹת.
מָה טַּעְמָא?
(יְשַׁעְיָה מה,ח) "תִּפְתַּח אֶרֶץ וְיִפְרוּ יֶשַׁע",
"תִּפְתַּח אֶרֶץ",
כַּנְּקֵבָה הַזֹּאת שֶׁהִיא פּוֹתַחַת לִפְנֵי הַזָּכָר;
"וְיִפְרוּ יֶשַׁע", זוֹ פְּרִיָּה וְרִבְיָה;
"וּצְדָקָה תַּצְמִיחַ יַחַד", זוֹ יְרִידַת גְּשָׁמִים;
"אֲנִי יי בְּרָאתִיו", לְכָךְ בְּרָאתִיו:
לְתִקּוּנוֹ וּלְיִשּׁוּבוֹ שֶׁלָּעוֹלָם.
רַבִּי אַחָא, וּתְנֵי לַהּ בְּשֵׁם רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל:
וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ רְבִיעָה?
שֶׁהִיא רוֹבַעַת אֶת הָאָרֶץ.

תְּנֵי:
רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר:
מְלַמֵּד שֶׁאֵין הָאָרֶץ שׁוֹתָה אֶלָּא לְפִי חִסּוּמָהּ. <קשיחות שטחה החיצוני>
אִם כֵּן, מַה יַּעֲשׂוּ שָׂרְשֵׁי חָרוּב וְשָׂרְשֵׁי שִׁקְמָה?
רַבִּי חֲנִינָה בַּר פָּקָה בְּשֵׁם רַב יְהוּדָה:

שָׁרְשֵׁי חִטָּה בּוֹקְעִין בָּאָרֶץ חֲמִשִּׁים אַמָּה.
שָׁרְשֵׁי תְאֵנָה רַכִּין בּוֹקְעִין בַּצּוּר.
אָמַר רַבִּי חֲנִינָה:
אַחַת לִשְׁלֹשִׁים יוֹם,
הַתְּהוֹם עוֹלֶה וּמַשְׁקָה אוֹתָהּ.
מָה טַעְמָא?
(יְשַׁעְיָה כז,ג) "אֲנִי יי נֹצְרָהּ, לְרְגָעִים אַשְׁקֶנָּה."

תְּנֵי:
אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה חֲסֵרָה, נוֹתְנִין לָהּ חֶסְרוֹנָהּ.
וְאִם לָאו, הוֹלְכִין אַחַר סִדְרָהּ.
דִּבְרֵי רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל.
רַבִּי אוֹמֵר:
לְעוֹלָם הוֹלְכִין אַחַר סִדְרָהּ.
אִם הָיְתָה הַשָּׁנָה מְעֻבֶּרֶת,
הוֹלְכִין אַחַר עִבּוּרָהּ.
מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי!
תַּמָּן הוּא אָמַר "אַחַר סִדְרָהּ",
וָכָא הוּא אָמַר "אַחַר עִבּוּרָהּ"!
רַבִּי זְעוֹרָא, רַבִּי יַסָּא,
רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק מָטֵי בַּהּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
לְבַסּוֹף נִצְרְכָה. <סוף זמן שאלת גשמים>

[תַּעֲנִיּוֹת א,ד]
הֲלָכָה ד
[משנה]

הִגִּיעַ שִׁבְעָה עָשָׂר בְּמַרְחֶשְׁוָן וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים,
הִתְחִילוּ הַיְחִידִים מִתְעַנִּין.
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחֲשֵׁכָה,
וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

[תלמוד]

אֵלּוּ הֵם הַיְחִידִים?
אֵלּוּ שֶׁהֵן מִתְמַנִּין פַּרְנָסִין עַל הַצִּבּוּר.
מִכָּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר,
הוּא מִתְפַּלֵּל וְנֶעֱנֶה?
אֶלָּא מִכָּיוָן שֶׁהוּא מִתְמַנֶּה פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר,
וְנִמְצָא נֶאֱמָן,
כְּרַי הוּא מִצַּלֶּיָא וּמִתְעַנֶּיָא.

חַד בַּר נָשׁ הֲוָה מַפֵּיק מַעְשְׂרוֹי כְּתִקְנָן.
אֲמַר לֵיהּ רַבִּי מָנָא:

קוּם אֱמֹר:
(דְּבָרִים כו,יג) "בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת". <ובסוף בקשת ברכת הארץ>

חַד בַּר נָשׁ אֲתָא גַּבֵּי חַד מִן קְרִיבוֹי דְּרַבִּי יַנַּי.
אֲמַר לֵיהּ:
רַבִּי, זְכֵה עִמִּי! <תזכה במצוות צדקה שתתן לי>
אֲמַר לֵיהּ:
וְלָא הֲוָה לְאָבִיךְ פְּרִיטִין? <מטבעות, מעות>
אֲמַר לֵיהּ:
לָא.
אֲמַר לֵיהּ:
גַּבֵּי אִנּוּן מַפְקְדִין. <אצלי מעות אָבִיךְ מופקדות>
אֲמַר לֵיהּ:
שַׁמְעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִנּוּן פִּרְקוֹן. <פדיון מעשר שני>
אֲמַר לֵיהּ:
כְּדַי אַתְּ מִצַּלָּיָא וּמִתְעַנָּיָא.

אִתְחֲמִי לְרַבָּנִין פִּלְן חַמָּרָא,
יְצַלִּי וּמִטְרָא נָחֵית. [708]
שַׁלְחוּן רַבָּנִין וְאַיְתוּנֵיהּ, אֲמְרוּן לֵיהּ:
מָה אֱמָנָךְ? <המקצוע שלך>
אֲמַר לוֹן:
חַמָּר אֲנָה.
אֲמְרוּן לֵיהּ:
וּמָה טִיבוּ עֲבַדְתְּ? <איזה מעשה טוב עשית>
אֲמַר לוֹן:
חַד זְמַן אוֹגַרִית חֲמָרִי לַחֲדָא אִתָּה, <השכרתי חמורי לאשה אחת>
וַהֲוָת בָּכְיָה גּוֹ אִסְרָטָה. <בדרך>
וְאַמְרִית לַהּ:
מָה עִסְקִיךְ וּמָה לִיךְ בָּכְיָה?
אֲמְרָה לִי:
בַּעְלַהּ דְּהִיא אִתְּתָא חֲבִישׁ, <בעלי עצור>
וַאֲנָה בָּעְיָא מֶחְמֵי מָה מֶעְבַּד וּמֶפְנֵינֵיהּ. <ואני צריכה לראות מה לעשות לשחררו>
וְזַבְּנִית חֲמָרִי וְיַהֲבִית לַהּ טִימִיתֵיהּ, <ערכו>
וְאַמְרִית לַהּ:
הָא לִיךְ, פְּנֵי בַּעְלִיךְ וְלָא תֶחְטַיִי. <שחררי בעלך ואל תחטאי>
אֲמְרוּן לֵיהּ:
כְּדַי אַתְּ מִצַּלָּיָא וּמִתְעַנָּיָא.

אִתְחֲמִי לְרַבִּי אַבָּהוּ, <נראה בחלום>
פְּנָטָקָקָה יְצַלֵּי וּמִטְרָא נָחֵית.
שְׁלַח רַבִּי אַבָּהוּ וְאַיְתְּנֵיהּ, אֲמַר לֵיהּ:
מָה אֱמָנָךְ? <המקצוע שלך>
חֲמֵשׁ עֲבֵרָן הָהוּא גֶּבְרָה עָבֵיד בְּכָל יוֹם: <חמש עבירות אני עושה>
מְשַׁפַּר תֵּיטָרוֹן, <עושה תפאורות>

מוֹגֵר זָנָיְתָה, <משכיר את הזונות>
מַעֲיל מָנִיהוֹן לַבָּנִי, <מכניס בגדיהן לבית המרחץ>
מְטַפַּח וּמְרַקֵּד קֶדֶמֵיהוֹן, <מוחה כף>
וּמַקִּישׁ בַּבּוּלְיָא קֶדֶמֵיהוֹן. <מצילתיים>
אָמַר לֵיהּ:
וּמָה טִיבוּעֲבַדְתְּ ? <איזה מעשה טוב עשית>
אָמַר לֵיהּ:
חַד זְמַן, הֲוָה הָהוּא גַּבְרָה מְשַׁפַּר תֵּיטָרוֹן,
אֲתָא חֲדָא אֶתָּא, <באה אשה אחת>
וְקָמַת לַהּ חָרֵי עַמּוּדָא, בָּכְיָה, <ועמדה אחורי העמוד>
וְאָמְרִית לַהּ:
מָה לִיךְ?
וְאָמְרָה לִי:
בַּעְלַהּ דְּהָהִיא אִתְּתָא חֲבִישׁ, <בעלי אסיר>
וַאֲנָה בָּעְיָא מֶחְמֵי מָה מֵעְבַּד וּמָפְנֵינֵיהּ. <ואני צריכה לראות מה לעשות לשחררו>
וְזַבֵּנִית עַרְסִי וּפְרוֹס עַרְסִי, <ומכרתי את מטתי וכיסוי מטתי>
וְיַהֲבִית לַהּ טִימְיתוֹן וְאָמְרִית לַהּ: <שְׁוֵיָם>
הָא לִיךְ, פְּנֵיי בַּעְלִיךְ וְלָא תֶּחְטַיי. <שחררי בעלך ואל תחטאי>
אָמַר לֵיהּ:
כְּדַי אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעָנְיָא.

אִתְחֲמִי לְרַבָּנִין חַסִידָא דִכְפַר אִמְּיִ, <נראה בחלום>
יְצַלֵּי וּמְטָרָא נָחֵית.
סַלְקוּן רַבָּנִין לְגַבֵּיהּ.
אֲמָרָה לוֹן בְּנֵי בַיְתֵיהּ:
בְּטוּרָא הוּא יָתִיב. <בהר, בשדה>
נַפְקוּן לְגַבֵּיהּ, אֲמְרוּן לֵיהּ:
אֱישַׁר!
וְלֹא אֲגֵיבוֹן. <ולא השיב להם>
יְתֵב מֵיכוֹל וְלָא אָמַר לוֹן:
אֲתוֹן כְּרוּכוּן! <בואו סעדו>
מִן עֲלַל עֲבַד חַד מוֹבַל דְּקִיסִין <כאשר נכנס עשה מטען של עצים>
וְיַהַב גֻּלְתֵּיהּ מֵרוּם מוֹבָלָה. <ושם גלימתו מעל המטען>
עָאל וַאֲמַר לִבְנֵי בַיְתֵיהּ: <לאשתו>
״אִלֵּין רַבָּנִין הָכָא בָּעַיי נְצַלֵּי וְיֵחוּת מְטָרָא. <רוצים שאתפלל>
וְאַן אֲנָה מְצַלֵּי וּמְטָרָא נָחֵת, גְּנַי הוּא לוֹן.
וְאִין לָא, חִלּוּל שֵׁם שָׁמַיִם הוּא.
אֶלָּא אַיְתִי! אֲנָה וְאַתְּ נְסוּק וּנְצַלֵּי. <בואי>
אִן נָחֵת מְטָרָא, אֲנַן אָמְרִין לוֹן:
כְּבָר דְּעַבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין.
וְאִין לָו אֲנַן אָמְרִין לוֹן:
לֵית אֲנַן כְּדַי מְצַלָּיָא וּמִתְעָנְיָא.״
וְסַלְקוּן וְצַלּוֹן וּנְחַת מְטָרָא.
נְחַת לְגַבּוֹן, אֲמַר לוֹן:
לְמָה אִטְרְפוּן רַבָּנִין לְהָכָא יוֹמָא דֵּן? <טרחו>
אַמְרוּן לֵיהּ:

בָּעַיי תְּצַלִּי וְיֵחוּת מִטְרָא.
אָמַר לוֹן:
וְלִצְלוֹתִי אַתּוּן צְרִיכִין?
כְּבָר דְּעַבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין.
אָמְרוּן לֵיהּ:
לְמָה כַּד הֲוֵיתָה בְּטוּרָא,
אָמְרִינַן לָךְ "אֵישַׁר!" וְלָא אָגַבְתִּינוּן?
אָמַר לוֹן:
דַּהֲוֵינָה עָסִיק בִּפְעֻלְּתִי.
מָה, הֲוֵינָה מַסְעָה דַּעְתִּי מִן פְּעֻלְּתִי?
אָמְרוּן לֵיהּ:
וּלְמָה כַּד יְתַבְתְּ לְמֵיכוּל,
לָא אָמַרְתְּ לָן "אֱתוֹן כְּרוּכוּן"?
אָמַר לוֹן:
דְּלָא הֲוָה גַּבַּי אֶלָּא פִּלְחִי. <פרוסתי>
מָה, הֲוֵינָה מֵימוֹר לְכוֹן בַּחֲנֻפִּין?
אָמְרוּן לֵיהּ:
לְמָה כַּד אֲתֵית לְמֵעוֹל,
יְהַבְתְּ גְּלְתָה מֵרוּם מוֹבְלָה?
אָמַר לוֹן:
דְּלָא הֲוָת דִּידִי, שְׁאוּלָה הֲוָת דִּנְצַלִּי בַּהּ.
מָה, הֲוֵינָה מְבַזְּעָא יָתַהּ? <קורע>
אָמְרוּן לֵיהּ:
וּלְמָה כַּד הֲוֵי אַתְּ בְּטוּרָא, <אתה נמצא>
אִתְּתָךְ לָבְשָׁה מָאנִין צָאֵיִין, <בגדים מלוכלכים>
וְכַד אַתְּ עָלַיִל מִן טוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין?
אָמַר לוֹן:
כַּד דַּאֲנָא הֲוֵי בְּטוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין צָאֵיִין,
דְּלָא יִתֵּן בַּר נָשׁ עֵינוֹי עֲלַהּ.
וְכַד דַּאֲנָא עָלַיִל מִן טוּרָא,
הֵיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין,
דְּלָא נִתֵּן עֵינַי בְּאֶתָּא אוֹחֳרִי.
אָמְרוּן לֵיהּ:
יָאוּת אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא.

תְּנֵי:
מֻתָּר לוֹכַל עַד שֶׁיָּאִיר הַמִּזְרָח.
דִּבְרֵי רַבִּי.
רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר:
עַד קְרִיאַת הַגָּבֶר.
מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "עַד"?
קְרִיאַת הַגָּבֶר.
יָשָׁן וְעָמַד, אָסוּר.
בִּשְׁלָא הִתְנָה, אֲבָל אִם הִתְנָה, מֻתָּר.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ה]
הֲלָכָה ה
[משנה]

הִגִּיעַ רֹאשׁ חֹדֶשׁ כִּסְלֵו וְלֹא יָרְדוּ גְּשָׁמִים,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר;
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִשֶּׁחָשֵׁכָה,
וּמֻתָּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה בְּסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
כָּל תַּעֲנִית שֶׁבֵּית דִּין גּוֹזְרִין לְהַפְסִיק,
אֵין עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
נִרְאִין הַדְּבָרִים בְּשֶׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק,
אֲבָל אִם גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק,
עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.
וּתְנֵי כֵּן:
עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת כְּדַרְכָּן
בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְיוֹם הַכִּפּוּרִים,
וּבִשְׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת וּבִשְׁלֹשׁ הַשְּׁנִיּוֹת,
אֲבָל בִּשְׁבַע הָאַחֲרוֹנוֹת, אֵינָן מִתְעַנִּין בְּהֶן.
אַף עַל פִּי כֵּן, אֵינָן מְנַהֲגוֹת עַצְמָן בְּתַפְנוּקִים,
אֶלָּא אוֹכְלוֹת וְשׁוֹתוֹת כִּדְבֵי קִיּוּם הַוָּלָד.
לֹא בִּשְׁגָּזְרוּ כְּבָר שֶׁלֹּא לְהַפְסִיק? [709]
אַתָּא רַבִּי בָּא בַּר זַבְדָּא,
רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַי בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן:
וַאֲפִלּוּ גָּזְרוּ מִיָּד לְהַפְסִיק,
אֵין עֲבֵרוֹת וּמֵינִיקוֹת מִתְעַנּוֹת בָּם.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ו]
הֲלָכָה ו
[משנה]

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נָעֲנוּ,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁלֹשׁ תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר.
אוֹכְלִין וְשׁוֹתִין מִבְּעוֹד יוֹם,
וַאֲסוּרִין בִּמְלָאכָה וּבִרְחִיצָה וּבְסִיכָה,
וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה,
וְנוֹעֲלִין אֶת הַמֻּרְחָצָאוֹת.

[תלמוד]

רַבִּי זְעוֹרָה בְּשֵׁם רַב יִרְמְיָה:
הָעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּתַעֲנִית צִבּוּר,
כְּעוֹשֶׂה מְלָאכָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
מָה טַעְמָא?
(יואל א,יד) "קַדְּשׁוּ צוֹם קִרְאוּ עֲצָרָה".
וְהָא תְּנֵי:
"הַלַּיְלָה מֻתָּר וְהַיּוֹם אָסוּר"!
אָמַר רַבִּי זְעוֹרָה:
קַיְמָה אַבָּא בַּר יִרְמְיָה:
(יואל ב,טז) "אִסְפוּ עָם", מִשָּׁעַת אֲסֵפַת עָם.

נִשַּׁיָּא דְּנָהֲגָן הָלָא לְמִעְבַּד עֲבִידְתָּא בַּפְקֵי שַׁבְּתָא, <במוצאי שבת>
אֵינוֹ מִנְהָג;
עַד דְּיִתְפְּנֵי סִדְרָא, מִנְהָג. <שיתרוקן בית הכנסת>
בִּתְרָיָא וּבְחַמְשָׁתָא, אֵינוֹ מִנְהָג. <בשני ובחמישי>
עַד דְּיִתְפְּנֵי תַּעֲנִיתָא, מִנְהָג.
בְּיוֹמָא דַּעֲרוֹבְתָא, אֵינוֹ מִנְהָג. <בערב שבת>
מִן מִנְחָה וּלְעֵילּ, מִנְהָג.
בְּיוֹמָא דְּיַרְחָא, מִנְהָג.
אָמַר רַבִּי זְעֵירָא:
נִשַּׁיָּא דְּנָהֲגָן הָלָא לְמִשְׁתַּיָּא מִן דְּאָב עָלִיל, <לטוות מראש חודש אב>
מִנְהָג, שְׁבוֹ פְּסִקָה אֶבֶן שְׁתִיָּה.
מָה טַעְמָא?
(תְּהִלִּים יא,ג) "כִּי הַשָּׁתוֹת יֵהָרֵסוּן".
אָמַר רַבִּי חִינְנָא:
כָּל הַדְּבָרִים מִנְהָג.
אָעִין דִּשְׁטִין חֲוִון בְּמִגְדָּל צַבָּעַיָּא
אָתוֹן וְשַׁאֲלוּן לְרַבִּי חֲנַנְיָה חַבְרוֹן דְּרַבָּנִין:
מָהוּ מֶעְבַּד בְּהוֹן עֲבִידָא?
אָמַר לוֹן:
מִכֵּיוָן שְׁנָהֲגוּ אֲבוֹתֵיכֶם בָּהֶם בְּאִסּוּר,
אַל תְּשַׁנּוּ מִנְהַג אֲבוֹתֵיכֶם נוּחֵי נֶפֶשׁ.
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי אַבּוּן:
כָּל דָּבָר שֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר,
וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִסּוּר,
נִשְׁאַל, וּמַתִּירִין לוֹ;
וְכָל דָּבָר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בּוֹ שֶׁהוּא מֻתָּר,
וְהוּא נוֹהֵג בּוֹ בְּאִסּוּר,
נִשְׁאַל, וְאֵין מַתִּירִין לוֹ.

"בִּרְחִיצָה".
זְעוֹרָה בַּר חַמָּא,
יוֹסֵה בְּרֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,
בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:

בְּתַעֲנִית צִבּוּר,
מַרְחִיץ יָדָיו וּפָנָיו וְרַגְלָיו כְּדַרְכּוֹ.
בְּתִשְׁעָה בְּאָב,
מַרְחִיץ יָדָיו וּמַעֲבִירָן עַל פָּנָיו.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
מַרְחִיץ יָדָיו וּמְקַנְּחָן בְּמַפָּה,
וּמַעֲבִיר אֶת הַמַּפָּה עַל פָּנָיו.

רַבִּי יוֹנָה תְּרֵי מַרְטוּטָה, <הַשְׁרָה סַמַרְטוּט>
וְיַהַב לַהּ תְּחוֹת כַּדָּהּ.
וְהָא תְּנֵי:
״אֵין בֵּין תִּשְׁעָה בְּאָב לְתַעֲנִית צִבּוּר,
אֶלָּא אִסּוּר מְלָאכָה בִּמְקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ״!

הָיָה הוֹלֵךְ אֵצֶל רַבּוֹ אוֹ אֵצֶל בִּתּוֹ,
וְעָבַר בַּיָּם אוֹ בַנָּהָר, אֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
נִטְנְפוּ רַגְלָיו, מַטְבִּילָן בַּמַּיִם וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ.
הוֹרִי רַבִּי בָּא כֹּהֵן תַּנָּיָא.
הוֹרִי רַב אַחָא,
בַּבָּא מִן הַדֶּרֶךְ וְהָיוּ רַגְלָיו קָהוֹת עָלָיו,
שֶׁמֻּתָּר לְהַרְחִיצָם בַּמַּיִם.

תְּנֵי:
אָבֵל וּמְנַוֶּדֶת הָיוּ מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ,
מֻתָּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל.
לְכְשֶׁיָּבוֹאוּ לָעִיר, יַחֲלְצוּ.
וְכֵן בְּתִשְׁעָה בְּאָב, וְכֵן בְּתַעֲנִית צִבּוּר.

״בְּסִיכָה״.
כְּהָדָא דְתְנֵי:
בַּשַּׁבָּת,
בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג,
בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, מֻתָּר.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים,
בֵּין סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג,
בֵּין סִיכָה שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, אָסוּר.
בְּתִשְׁעָה בְּאָב וּבְתַעֲנִית צִבּוּר,
סִיכָה שֶׁהִיא שֶׁלְתַּעֲנוּג, אָסוּר;
שֶׁאֵינָהּ שֶׁלְתַּעֲנוּג, מֻתָּר.
וְהָא תְּנֵי:
״שָׁנוֹת סִיכָה לַשִּׁתְיָה לְאִסּוּר וּלְתַשְׁלוּמִין,
אֲבָל לֹא לְעִנּוּי.
בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, לְאִסּוּר,
אֲבָל לֹא לְעִנּוּי״!
וְהָא תְּנֵי:

(וַיִּקְרָא כב,טו) "לֹא יְחַלְּלוּ",
לְרַבּוֹת אֶת הַסָּף וְאֶת הַשּׁוֹתָה"!
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן:
לֵית כָּאן סָךְ.
אָמַר רַבִּי אַבָּמָרִי:
אִן לֵית כָּאן סָךְ, לֵית כָּאן שׁוֹתֶה,
הִלָּא כֵן,
דָּבָר שֶׁהוּא בָּא מֵחֲמַת שְׁנֵי לָאוִין מִצְטָרֵף?
מִנַּיִן שֶׁהוּא מְחֻוָּר בַּעֲשֵׂה? <סיכת מעשר שני>
רַבִּי לְעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי סִימַיי:
(דְּבָרִים כו,יד) "וְלֹא נָתַתִּי מִמֶּנּוּ לְמֵת".
מָה נַן קָיְמִין? <במה אנו עוסקים>
אִם לְהָבִיא לוֹ אָרוֹן וְתַכְרִיכִין,
דָּבָר שֶׁהוּא אָסוּר לַחַי,
לַחַי הוּא אָסוּר, לֹא כָל שֶׁכֵּן לַמֵּת?
אִי זֶהוּ דָּבָר שֶׁהוּא מֻתָּר לַחַי וְאָסוּר לַמֵּת?
חֲוֵי אוֹמֵר, זוֹ סִיכָּה.

"בִּנְעִילַת סַנְדָּל".
תְּנֵי:
כָּל אֵלּוּ שֶׁאָמְרוּ אֲסוּרִין בִּנְעִילַת סַנְדָּל,
יָצָא לַדֶּרֶךְ, נוֹעַל;
הִגִּיעַ לַכְּרַךְ, חוֹלֵץ.
וְכֵן בָּאָבֵל וְכֵן בַּמְּנֻוֶּלֶת.

אִית תַּנַּי תָּנֵי:
יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
אִית תַּנַּי תָּנֵי:
אֵין יוֹצְאִין.
אָמַר רַב חִסְדָּא:
מַן דְּאָמַר "יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא", שֶׁל בֶּגֶד,
מַן דְּאָמַר "אֵין יוֹצְאִין בְּאֶמְפִּילְיָא", שֶׁל עוֹר.

רַבִּי יִצְחָק בַּר נַחְמָן
סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי צוֹמָא רַבָּא.
נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבֵישׁ סוֹלָיֵסֵיהּ. <נעלי הבית שלו> [710]
אָמַר לֵיהּ:
מָהוּ הָכֵן?
אָמַר לֵיהּ:
אִסְתְּנִיס אֲנִי.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר נַחְמָן
סְלַק גַּבֵּי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָא.
נְפַק לְגַבֵּיהּ לְבֵישׁ סוֹלָיֵסֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ:

מָהוּ הָכֵן?
אָמַר לֵיהּ:
אִסְתְּנִיס אָנִי.

רַבִּי שִׁמַי,
חֲמוֹנֵיהּ נָפֵק לְבִישׁ סוֹלָסֵיהּ בְּלֵילֵי תַּעֲנִיתָא.
חַד תַּלְמִיד מִן דְּרַבֵּי מָנָא
הוֹרִי לְחַד מִן קְרִיבוֹי דִּנְשֵׁיָא לְמִלְבַּשׁ סוֹלָסֵיהּ.
אָמַר לֵיהּ:
מִן אָן הָדָא?
אָמַר לֵיהּ:
מִן הָדָא דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי,
דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר:
אִסְתְּנִיס אָנִי.

"בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה".
אֶתָא חֲמִי בִּרְחִיצָה אָסוּר, <בוא וראה>
בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, לֹא כָל שֶׁכֵּן?
תִּפָּתֵר בְּמָקוֹם שֶׁאֵין טוֹבְלִין,
אוֹ קֹדֶם, עַד שֶׁלֹּא הִתְקִין עֶזְרָא טְבִילָה לִבַּעֲלֵי קְרָיִין.
רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא,
רַבִּי אִימִי בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
אֵין קְרִי אֶלָּא מִתַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
רַב חוּנָה אָמַר:
אַפִּלּוּ רָאָה עַצְמוֹ נָאוֹת בַּחֲלוֹם.
הַוּוֹן בָּעֵי מֵימַר, וּבִלְבַד מֵאִשָּׁה.
רַבִּי יוֹנָה וְרַבִּי יוֹסֵה, תְּרֵיהוֹן אָמְרִין:
אַפִּלּוּ מִדָּבָר אַחֵר.

תַּמָּן תְּנַן: (יומא ח,א)
יוֹם הַכִּפּוּרִים אָסוּר בַּאֲכִילָה וּבִשְׁתִיָּה,
וּבִרְחִיצָה, וּבְסִיכָה, וּבִנְעִילַת הַסַּנְדָּל וּבְתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
וּתְנֵי עֲלַהּ:
בַּעֲלֵי קְרָיִין טוֹבְלִין כְּדַרְכָּן בְּצִנְעָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים.
לֵית הָדָא פְלִיגָא עַל רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי?
פְּתַר לַהּ בְּמִי שֶׁשִּׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ מִבְּעוֹד יוֹם,
וְשָׁכַח וְלֹא טָבַל.
וְהָא תְנֵי:
מַעֲשֶׂה בְרַבִּי יוֹסֵה בֶּן חֲלַפְתָּה,
שֶׁרָאוּ אוֹתוֹ טוֹבֵל בְּצִנְעָה בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים!
אֵית לָךְ מֵימַר עַל אוֹתוֹ הַגּוּף הַקָּדוֹשׁ בְּשׁוֹכֵחַ? <וכי אפשר לומר>

רַבִּי יוּדָה בַּר פַּזִּי,
רַבִּי חַנִּין בְּשֵׁם רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
נֹחַ, בִּכְנִיסָתוֹ לַתֵּבָה,

נֶאֱסָרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
מָה טַּעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ו,יח) ״וּבָאתָ אֶל הַתֵּבָה,
אַתָּה וּבָנֶיךָ וְאִשְׁתְּךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ.״
וּבִיצִיאָתוֹ הֻתְּרָה לוֹ תַּשְׁמִישׁ הַמִּטָּה.
מָה טַּעְמָא?
(בְּרֵאשִׁית ח,טז) ״צֵא מִן הַתֵּבָה,
אַתָּה וְאִשְׁתְּךָ וּבָנֶיךָ וּנְשֵׁי בָנֶיךָ אִתָּךְ.״
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
(בְּרֵאשִׁית ח,יט) ״לְמִשְׁפְּחֹתֵיהֶם יָצְאוּ מִן הַתֵּבָה״,
עַל יְדֵי שֶׁשִּׁמְּרוּ יַחֲסֵיהֶן,
זָכוּ לְהִנָּצֵל מִן הַתֵּבָה.
תֵּדַע לָךְ שֶׁהוּא כֵן, דִּתְנִינַן:
חָם כֶּלֶב וְעוֹרֵב קִלְקְלוּ מַעֲשֵׂיהֶן
חָם יָצָא מְפֻחָם,
כֶּלֶב יָצָא מְפֻרְצָם בְּתַשְׁמִישׁוֹ
עוֹרֵב יָצָא מְשֻׁנֶּה מִן הַצְּרִיּוֹת.

אָמַר רַבִּי אַבּוּן:
כְּתִיב:
(אִיּוֹב ל,ג) ״בְּחֶסֶר וּבְכָפָן גַּלְמוּד״,
בְּשָׁעָה שֶׁאַתְּ רוֹאֶה חִסָּרוֹן בָּא לָעוֹלָם,
עֲשֵׂה אִשְׁתְּךָ גַּלְמוּדָה.
אָמַר רַבִּי לֵוִי:
כְּתִיב:
(בְּרֵאשִׁית מא,נ) ״וּלְיוֹסֵף יֻלַּד שְׁנֵי בָנִים״.
אֵימָתַי? בְּטֶרֶם תָּבוֹא שְׁנַת הָרָעָב.
תְּנֵי בְשֵׁם רַבִּי יְהוּדָה:
תְּאֵבֵי בָנִים מְשַׁמְּשִׁין מִטּוֹתֵיהֶן בִּשְׁנֵי רְעָבוֹן.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
וּבִלְבַד יוֹם שֶׁטָּבְלָה.

[תַּעֲנִיּוֹת א,ז]
הֲלָכָה ז
[משנה]

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נָעָנוּ,
בֵּית דִּין גּוֹזְרִין עוֹד שָׁבוּעַ,
שֶׁהֵן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה תַּעֲנִיּוֹת עַל הַצִּבּוּר.
וּמָה אֵלּוּ יְתֵרוֹת עַל הָרִאשׁוֹנוֹת?
שֶׁבָּאֵלּוּ מַתְרִיעִין וְנוֹעֲלִין אֶת הַחֲנוּיוֹת.
וּבַשֵּׁנִי מָטִין עִם חֲשֵׁכָה,
וּבַחֲמִישִׁי מֵתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת.

[תלמוד]

רַבִּי יוּדָן בְּרֵיהּ דְּרַבִּי חֲמָא דִּכְפַר תַּחֲמִין:
כִּבְתוֹךְ אַרְבָּעִים שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה בָּהָר.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה:
עַל שֵׁם שֶׁאֵין מַטְרִיחִין עַל הַצִּבּוּר יוֹתֵר מִדַּי.
אָמַר רַבִּי חִיָּה בַּר בָּא:
שֶׁאִם הָיוּ שְׁנֵי דְבָרִים,
כְּגוֹן עֲצִירַת גְּשָׁמִים וְגוֹבַי, <ארבה>
מַתְרִיעִין עָלֶיהָן.
וּלְמָה בְאַלַּיִן תַּרְתֵּי מִלְּיָא?
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בּוּן:
בְּאַלַּיִן תִּרְתֵּין מִלַּיָּא, שַׁעְרָיָה רַבַּיי. <המחירים עולים>

"וּבַשַּׂנִי מָטִין עִם חֲשֵׁכָה".
פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד.

"וּבַחֲמִישִׁי מַתָּרִין, מִפְּנֵי כְּבוֹד הַשַּׁבָּת."
מָה? פּוֹתֵחַ אֶחָד וְנוֹעֵל אֶחָד,
אוֹ פּוֹתֵחַ אֶת שְׁנֵיהֶן?

[תַּעֲנִיוֹת א,ח]
מַתְנִיתָה.

עָבְרוּ אֵלּוּ וְלֹא נֶעֱנוּ,
מְמַעֲטִין בְּמַשָּׂא וּמַתָּן,
בְּבִנְיָן וּבִנְטִיעָה,
בְּאֵרוּסִין וּבְנִשּׂוּאִין,
וּבִשְׁאֵלַת שָׁלוֹם בֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ,
כִּבְנֵי אָדָם הַנָּזוּפִין לַמָּקוֹם.
הַיְחִידִים חוֹזְרִין וּמִתְעַנִּין עַד שֶׁיֵּצֵא נִיסָן.
יָצָא נִיסָן וְיָרְדוּ גְּשָׁמִים, סִימַן קִלָּלָה,
שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א יב,יז)
"הֲלֹא קְצִיר חִטִּים הַיּוֹם".

[תלמוד]

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי:
הָדָא דַתְּ אָמַר, בַּבִּנְיָן שֶׁלִּשְׂמְחָה,
אֲבָל אִם הָיָה כְּתִלּוֹ גוֹהֶה, <נוטה>
סוֹתְרוֹ וּבוֹנֵהוּ.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
כְּתִלָּא דְגָנַיי בֵּיהּ. <ששוכבים לידו>

רַבִּי בָּא בַּר כֹּהֵן אָמַר קֳמֵי רַבִּי יַסָּא,
רַב אַחָא בְּשֵׁם רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אֲדֵי:

אָסוּר לְאָרֵס אִשָּׁה בְּעֶרֶב שַׁבָּת.
הָדָא דְאַתְּ אָמַר,
שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹת סְעוּדַת אֵרוּסִין,
הָא לְאָרֵס, יְאָרֵס.
שְׁמוּאֵל אָמַר:
אֲפִלּוּ בְּתִשְׁעָה בְּאָב יְאָרֵס,
שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר.
מְחַלְפָה שִׁיטָתֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל!
תַּמָּן הוּא אָמַר:
(תְּהִלִּים סח,ז) "אֱלֹהִים מוֹשִׁיב יְחִידִים בַּיְתָה".
(תְּהִלִּים סב,י) "בְּמֹאזְנַיִם לַעֲלוֹת הֵמָּה מֵהֶבֶל יָחַד".
וְכָא הוּא אָמַר הָכֵן!
אֶלָּא שֶׁלֹּא יְקַדְּמֶנּוּ אַחֵר בִּתְפִלָּה.
אֲפִלּוּ כֵן, לָא קָיְמָה. <אינה עומדת>
לָא כֵן תְּנֵי: [711]
"אֵין שׁוֹאֲלִין בִּשְׁלוֹם חֲבֵרִים בִּתְשִׁעָה בְּאָב, <תלמידי חכמים>
אֲבָל מְשִׁיבִין אֶת הַהֶדְיוֹטוֹת בְּשָׂפָה רָפָה"?
לְיָמִים שֶׁבֵּינְתַיִם נִצְרְכָה. <בין התעניות>

יָצָא נִיסָן, הַגְּשָׁמִים סִימַן קַלָּלָה.
אָמַר רַבִּי יוֹסֵה בִּירַבִּי בוּן:
וּבִלְבַד נִיסָן שֶׁלְּתַקּוּפָה. <לפי שְׁנַת השמש>
אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר רַב יִצְחָק:
הָדָא דַתְּ אָמַר,
בְּשֶׁלֹּא יָרְדוּ לָהֶן גְּשָׁמִים מִכְּבָר, <לפני כן>
אֲבָל אִם יָרְדוּ לָהֶם גְּשָׁמִים מִכְּבָר,
סִימָן בְּרָכָה הֵן.

[סוף פרק א]